

ПРИКУПЉАЊЕ ОБАВЕШТЕЊА ОД ГРАЂАНА У КРИМИНАЛИСТИЧКО-ОПЕРАТИВНОМ РАДУ НА ОТКРИВАЊУ И РАСВЕЉАВАЊУ КРИВИЧНИХ ДЕЛА

Айспракїї: Комїлексна делатїносїї оїкривања и расвеїљавања кривичних дела у їредисїражном їосїуїку у изворној је на-
длежностїї їолицїје и јавної їижиоца. Реч је о синїейїизованим
акїивностїїма на оїкривању до їада нейознаїїих кривичних дела,
расвеїљавању околностїї їреїходно оїкривених или кривичних
дела са їознаїїим учиниоцем, као и їроцесним делатїностїїма на
їрикуїљању и обезбеїењу доказа. У исїуњењу изворних дужностїї
у оїкривању, расвеїљавању и доказивању кривичних дела їолицїја
їрмеїује оїератїивне, доказне и їособне доказне радње. Кримина-
листїичко-оїератїивне радње немају доказни значај и їредсїављају
нейроцесна овлашїења їолицїје са їрименом на разјашњењу окол-
ностїї извршених кривичних дела. Без обзира на њихов недоказни
каракїтер, їособно су значајне у їосїуїку расвеїљавања околностїї
извршених кривичних дела и їрикуїљању обавешїења од инїере-
са за усїеїно воїење кривичної їосїуїка. Прикуїљање обавешїе-
ња од їраїана је оїератїивно-їакиїичка радња која се неизосїавно
їрмеїује у оїератїивном раду на оїкривању и расвеїљавању кри-
вичних дела. У раду размаїрамо комїлексно їиїање кривично
їроцесної асїекїа їримене оїератїивної овлашїења на їрикуїљању
обавешїења у криминалистїичкој їракси, кроз уїоредно саїледа-
вање норматїивних решења Законика о кривичном їосїуїку и За-
кона о їолицїји.

Кључне речи: прикупљање обавештења, предистражни
поступак, откривање кривичних дела, Законик о кривичном по-
ступку, Закон о полицији.

* Мастер правник, студент докторских студија Правног факултета Универзитета у
Новом Саду, sadmiso65@gmail.com.

1. УВОД

Посебном, XV главом Законика о кривичном поступку¹ уређен је пред-истражни поступак, нормирана права, дужности и овлашћења надлежних органа у делатностима пријављивања и откривања кривичних дела. Пријављивање кривичних дела представља обавештење достављено јавном тужиоцу о учињеном кривичном делу за које се гоњење предузима по службеној дужности. Кривичне пријаве представљају традиционалан извор сазнања о кривичном делу и учиниоцу кривичног дела. Кривична пријава није оптужни акт, нити она сама по себи представља доказ да је учињено кривично дело, већ кривична пријава представља одговарајући мање или више формалан начин или чак претежно неформалан начин (када се нпр. кривична пријава подноси усмено) на који се надлежни орган, а то је пре свега јавни тужилац (када се кривична пријава подноси другом државном органу, он је дужан да је проследи надлежном јавном тужиоцу), обавештава о учињеном кривичном делу за које се гони по службеној дужности, односно о одређеном степену вероватноће/могућности да је такво кривично дело учињено.² Пријављивање кривичних дела односи се и на делатности јавног тужиоца у доношењу меродавне јавнотужилачке одлуке о предузимању кривичног гоњења или одбацивању кривичне пријаве. Ако јавни тужилац на основу навода садржаних у кривичној пријави не може донети меродавну оцену да ли су вероватни наводи изнети у пријави или подаци у пријави не пружају довољно основа да може одлучити да ли ће спровести истрагу, као и уколико је из других извора дошао до сазнања о извршеном кривичном делу, јавни тужилац може самостално прикупити потребне податке, позивати грађане ради прикупљања обавештења или поднети захтев државним и другим органима и правним лицима који су дужни поступити по налогу јавног тужиоца (чл. 282. ст. 1. тач. 1-3. ЗКП). Јавни тужилац ће решењем одбацивати кривичну пријаву ако пријављено дело није кривично дело за које се гоњење предузима по службеној дужности, наступањем застарелости, амнестије или помиловања, те уколико постоје друге околности које трајно искључују кривично гоњење или не постоји основ сумње да је учињено кривично дело за које се гоњење предузима по службеној дужности. Посебан основ одбацивања кривичне пријаве у случају кривичних дела са прописаном казном затвора до три године, представља „стварно кајање“ учиниоца који је спречио настајање штете или је штету надокнадио, а јавни тужилац оцени да изрицање кривичне санкције у датим околностима не би било правично (чл. 284. ЗКП). Када наводи пријаве пружају довољно основа за спровођење истраге јавни тужилац поступајући по начелу легалитета кривичног гоњења, уколико је реч о општој кривично процесној форми, наредбом отвара

-
- 1 Законик о кривичном поступку – ЗКП, *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35./2019, 27/2021-одлука УС и 62/2021-одлука УС.
 - 2 М. Шкулић, *Кривично процесно право, Осмо измењено и доуњено издање*, Правни факултет Универзитета, Центар за издаваштво и информисање, Београд, 2015, 301.

истрагу и покреће кривични поступак. Јавни тужилац применом начела опортунитета кривичног гоњења може одложити кривично гоњење за кривична дела за која је предвиђена новчана казна или казна затвора до пет година, ако осумњичени прихвати једну или више обавеза прописаних Законом о кривичном поступку (чл. 283. ЗКП). Применом начела опортунитета дужност јавног тужиоца на кривично гоњење учинилаца кривичних дела није искључена, али је опредељена разлозима целисходности. Јавни тужилац уз законом прописане услове, може одустати од кривичног гоњења ценећи претежнији јавни интерес.³

Откривање кривичних дела, као посебна функција предистражног поступка представља криминалистичко-оперативну и процесну делатност у примени оперативних и доказних радњи на откривању до тада непознатих кривичних дела, расветљавању околности откривених или кривичних дела са познатим учиниоцем, као и делатност на прикупљању и обезбеђењу доказа који уколико су прибављени у складу са Законом о кривичном поступку, могу бити коришћени у даљем току поступка.⁴

Законом о кривичном поступку установљене су дужности полиције у делатности откривања, расветљавања и доказивања кривичних дела. Ако постоје основи сумње да је извршено кривично дело за које се гоњење предузима по службеној дужности полиција је дужна да предузме потребне мере и радње да се пронађе учинилац кривичног дела, да се учинилац или саучесник не сакрије или не побегне, да се открију и обезбеде трагови кривичног дела и предмети који могу послужити као доказ, као и да прикупи сва обавештења која би могла бити од користи за успешно вођење кривичног поступка (чл. 286. ст. 1. ЗКП). Када постоје основи сумње да је извршено кривично дело које се гони по службеној дужности полиција је дужна да без било чијег посебног налога предузме потребне мере да се пронађе учинилац кривичног дела, да се учинилац или саучесник не сакрије или не побегне, односно да се открију и обезбеде трагови кривичног дела и предмети који могу послужити као доказ, као и да се прикупе сва обавештења која би могла бити од користи за успешно вођење кривичног поступка.⁵ Када постоји основ сумње⁶ да је извршено кривично дело за које се гони по службеној дужности полиција изворно и непосредно примењује потребне мере и радње у делатности

3 Видети о разлозима увођења нових овлашћења јавног тужиоца у предистражни (предкривични) поступак и посебним питањима у вези нормативне разраде начела опортунитета у Законику о кривичном поступку из 2001. године: Т. Бугарски (Лукић), „Нова овлашћења јавног тужиоца у предкривичном поступку према ЗКП-у“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 3/2004, 385–397.

4 Докази које је полиција прибавила предузимањем доказних радњи могу бити коришћени у даљем току кривичног поступка, ако су доказне радње спроведене у складу са овим законом (чл. 287. ст. 2. ЗКП).

5 Г. П. Илић, *et.al.*, *Коментар Закона о кривичном поступку, Десето измењено и допунљено издање*, ЈП Службени гласник, Београд, 2018, 753.

6 „Основ сумње“ је скуп чињеница које посредно указују да је учињено кривично дело или да је одређено лице учинилац кривичног дела (чл. 2. ст. 1. тач. 17. ЗКП).

откривања и расветљавања кривичних дела. У испуњењу дужности откривања кривичних дела полиција може: да тражи потребна обавештења од грађана; да изврши потребан преглед превозних средстава, путника и пртљага; да за неопходно потребно време, а најдуже до осам часова ограничи кретање на одређеном простору; да предузме потребне мере у вези са утврђивањем истоветности лица и предмета; да распише потрагу за лицем и предметима за којима се трага; да у присуству одговорног лица прегледа одређене објекте и просторије државних органа, предузећа, радњи и других правних лица, оствари увид у њихову документацију и да је по потреби одузме; да предузме друге потребне мере и радње (чл. 286. ст. 2. ЗКП). Законом о кривичном поступку експлицитно су предвиђена овлашћења на откривању и расветљавању кривичних дела, с тим да је општом одредбом установљен правни основ у примени дригих овлашћења која нису изричито нормирана ЗКП-ом. Такође, по налогу судије за предходни поступак, на предлог јавног тужиоца, полиција може у остваривању циљева оперативног рада прибавити евиденцију остварене телефонске комуникације коришћења базних станица или извршити лоцирање места са којег се обавља комуникација (чл. 286. ст. 3. ЗКП). Одредбом члана 288. ЗКП-а нормирано је посебно овлашћење полиције на прикупљању обавештења од грађана. Реч је о оперативним, непроцесним овлашћењима полиције која немају доказни већ оперативи значај. Криминалистичко-оперативне радње које полиција примењује у оперативном раду на сузбијању криминала ван процесне форме, без обзира на њихов недоказни карактер, посебно су значајне и представљају неопходан услов у остваривању циљева предистражног поступка на проналаску учиниоца и саучесника, спречавању њиховог бекства, откривању и обезбеђењу трагова и предмета кривичног дела, као и прикупљању обавештења од интереса за успешно вођење кривичног поступка. Неформални карактер у примени оперативних радњи, уз тактичан приступ полицијских службеника, обезбеђује прибављање најширег спектра оперативних сазнања и информација. С обзиром на њихово неформално спровођење ван строге процесне форме оперативне радње посебно су значајне са аспекта расветљавања околности извршених кривичних дела, као и усмеравања тока криминалистичког истраживања у правцу примене доказних радњи на прикупљању и обезбеђењу доказа. Премда оперативни рад на откривању и расветљавању кривичних дела захтева „креативан“ приступ неоптерећен бројним формалностима, границе „креативног“ поступања надлежних органа, одређене су непосредном применом начела законитости оперативног рада. У ширем смислу се начело законитости тиче обавезе свих актера криминалистичког деловања да поступају стриктно у складу са законом и свим другим релевантним прописима заснованим на закону.⁷ Реч је о стриктном поступању надлежних органа у складу са законом и подзаконским правним актима донетим на основу закона.

7 М. Шкулић, *Криминалистика*, Универзитет у Београду – Правни факултет, Београд, 2022, 36.

Полиција у предистражном поступку предузима и доказне, као и посебне доказне радње. За разлику од оперативних овлашћења, применом доказних радњи полиција прикуља и обезбеђује доказе. Доказе које је полиција прибавила предузимањем доказних радњи могу бити коришћени у кривичног поступка уколико су доказне радње спроведене у складу са ЗКП-ом. Полиција у предистражном поступку примењује и посебне доказне радње. Њихова примена се ограничава, по правилу, само на најтеже облике криминалитета, али и када се ова кривична дела откривају и доказују, посебне мере се користе само као *ultima ratio*, односно као последње средство за којим се посеже уколико се класичним полицијским и истражним мерама не постижу резултати.⁸ Посебне доказне радње могу се одредити према осумњиченом на основу постојања основ сумње да је извршио (изузетно у припремању кривичног дела) неко од тешких кривичних дела (начело сразмерности) експлицитно предвиђених законом и уколико се на други начин (начело супсидијарности) не могу прикупити докази за кривични гоњење или би њихово прикупљање било знатно отежано (чл. 161. ЗКП). Специјалне доказне, односно истражне технике представљају одређене начине прикупљања доказа који су по свом карактеру атипични, те се примењују само у односу на нека кривична дела. Та дела су, с једне стране, веома тешка и озбиљна, како у фактичком погледу с обзиром на последице које проузрокује у једном општем животном смислу, тако и у кривичноправном погледу с обзиром на казну која је за њих прописана, док се, с друге стране, таква дела захваљујући неким њиховим феноменолошким карактеристикама, те психолошким и другим особинама њихових учинилаца, веома тешко откривају, разјашњавају и доказују коришћењем уобичајених, односно редовних доказних метода.⁹ Посебне доказне радње представљају технику истраживања која се примењује изузетно на прикупљању доказа код најтежих видова криминалне делатности, када се традиционалним доказним средствима не могу остварити циљеви на прикупљању и обезбеђењу доказа.

Делатност откривања кривичних дела у примени оперативних, доказних и посебних доказних радњи у изворној је надлежности полиције. У концепту кривичног поступка, установљеног Законом о кривичним поступку из 2011. године, јавни тужилац поред основне функције кривичног прогона учиниоца кривичних дела, спроводи истрагу и руководи предистражним поступком. Решењем Закона из 2011. године иновирана су овлашћења јавног тужиоца у делатности откривања кривичних дела. Тако је јавни тужилац поред надлежности у непосредној примени овлашћења на прикупљање обавештења од грађана у предистражном поступку, надлежан да од полиције преузме вршење радње коју је полиција на основу

8 Т. Бугарски, *Доказне радње у кривичном поступку*, Друго измењено издање, Правни факултет Универзитета у Новом Саду, 2014, 25.

9 М. Шкулић, „Специјалне истражне технике у функцији сузбијања организованог криминалитета“, *Друштвени аспекти организованог криминала*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2011, 213.

закона самостално предузела (чл. 285. ст. 5. ЗКП). Јавни тужилац, такође, има неосредне надлежности у спровођењу доказних радњи у предистражном поступку, као што је Саслушање осумњиченог, у изворној надлежности полиције али других доказних радњи као што су нпр. Вештачење леша.¹⁰ Независно од иновираних овлашћења јавног тужиоца у откривању кривичних дела, улога полиције есенцијална је у делатности откривања, расветљавања и доказивања кривичних дела у предистражном поступку. Функција јавног тужиоца у предистражном поступку примарно је везана за дужност јавног тужиоца да руководи и кординира делатностима предистражног поступка.

Откривање и доказивање кривичних дела представља комплексну оперативну делатност у примени оперативних и доказних радњи на ефикасном откривању, расветљавању и доказивању кривичних дела. Структура и опсег оперативних и доказних радњи са применом у делатности откривања, расветљавања и доказивања кривичних дела одређени су криминалном феноменологијом конкретног кривичног дела које је предмет оперативног истраживања. Независно од осталих оперативних и доказних радњи, прикупљање обавештења од грађана представља оперативни радњу која се универзално и извесно примењује у оперативном раду на откривању и расветљавању кривичних дела.

2. ПРИКУПЉАЊЕ ОБАВЕШТЕЊА ОД ГРАЂАНА

Оперативно-тактичка радња прикупљање обавештења од грађана има универзалну примену у оперативном раду на откривању, расветљавању и доказивању кривичних дела. Информативни разговори које са грађанима обављају службене лица полиције су неформалне природе и без процесно-доказне вредности, тако да њихови резултати по правилу не могу да имају доказни значај у поступку, али они имају огромну важност за прикупљање важних информација и проналажења доказа.¹¹ Реч је о овлашћењу неформалног карактера које нема доказни значај али се неизоставно у ужем или ширем опсегу примењује у оперативној делатности предистражног поступка. Обавештења прибављена у непосредном контакту полиције и грађана представљају неопходан извор сазнања о кривичном делу и учиниоцу која се, по правилу, не могу прибавити из других извора, нити компензовати коришћењем других оперативних радњи. Прикупљање обавештења од грађана нормирано је ЗКП-ом као посебно оперативно овлашћење полиције са применом у откривању и расветљавању кривичних дела, док је Законом

10 Ако постоји сумња да је смрт одређеног лица непосредна или посредна последица кривичног дела или је у тренутку смрти лице било лишено слободе или је непознат идентитет леша, јавни тужилац или суд ће одредити да лекар специјалиста за судску медицину изврши преглед и обдукцију леша (чл. 129. ст. 1. ЗКП).

11 М. Шкулић, *op. cit.*, 117.

о полицији¹² прикупљање обавештења предвиђено као полицијско овлашћење у обављању полицијских и других послова прописаних законом.

2.1. Прикупљање обавештења од грађана из члана 288. Законика о кривичном поступку

Закоником о кривичном поступку прикупљање обавештења од грађана нормирано је одредбом члана 288. ЗКП-а, као изворно овлашћење полиције на прикупљању обавештења у предистражном поступку. Тако је посебно уређен поступак и начин позивања грађанина, трајања информативног разговора и друга питања значајна са аспекта законите примене овог посебно значајног оперативног овлашћења полиције. У позиву за обављање информативног разговора полиција мора навести разлоге позивања и својство у коме се грађаним позива. Уколико се грађанин позива као осумњичени у позиву ће се упозорити да има право на браниоца. Принудно се може довести лице само уколико је у позиву на то упозорено. Такође, грађани се могу поново позивати ради прикупљања сазнања о истом кривичном делу али се не могу принудно доводити (чл. 288. ст. 6. ЗКП).

Закоником о кривичном поступку предвиђена су и бројна ограничења у примени полицијског овлашћења на прикупљање обавештења. Будући да је реч о оперативно-тактичкој радњи са применом у предистражном поступку полиција не може саслушавати грађане у својству окривљеног, односно испитивати у својству сведока или вештака (чл. 288. ст. 2. ЗКП). Изузетно полицијски службеници у статусу овлашћеног службеног лица, у примени одредбе члана 289. ЗКП-а могу саслушати осумњиченог у складу са одредбама законика о саслушању окривљеног. Реч је о посебном процесном овлашћењу полиције на прибављању доказа. Уколико је осумњичени пристао да да исказ и саслушање обављено у складу са одредбама законика о саслушању окривљеног и уколико су пристанак осумњиченог и његов исказ дати у присуству браниоца, записник о саслушању не издваја из списка и може се користити као доказ у кривичном поступку. Посебно ограничење односи се на време трајања информативног разговора у примени овлашћења на прикупљање обавештења. Прикупљање обавештења од истог лица може трајати онолико колико је неопходно да се добије потребно обавештење, најдуже четири часа, а по престанку лица које даје обавештење и дуже (чл. 288. ст. 3. ЗКП). Уколико се у прописаном временском оквиру од четири часа не могу постићи циљеви у прикупљању обавештења, уз престанак лица информативни разговор, може трајати и дуже. Пристанак на трајање информативног разговора у дужем периоду мора бити изричит тако не оставља дилему у погледу изражене воље грађанина. С тога би престанак грађанина требало констатовати у службеној белешци сачињеној поводом

12 Закон о полицији – ЗОП, *Сл. гласник РС*, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018.

датог обавештења. Обавештења од грађана не могу се прикупљати принудно. Законом није установљена дужност грађана да полицији уступају потребна обавештења при чему је полицији експлицитно забрањено принудно прикупљање обавештења. Полиција може прикупљати обавештења од притвореника по одобрењу судије за предходни поступак, председника већа или судије појединца (у зависности од фазе и стадијума кривичног поступка) ако је то потребно ради откривања других кривичних дела или других учинилаца.

О примљеном обавештењу од грађана полицијски службеник ће сачинити службену белешку коју ће прочитати грађанину, с тим да грађанин може ставити примедбе које је полицијски службеник дужан унети у службену белешку. Копија службене белешке издаће се грађанину на његов захтев. Обавеза је полицијског службеника да сачини као и да упозна грађанина са садржином службене белешке. Такође, у службену белешку уносе се евентуалне примедбе грађанина, док ће копију службене белешке полицијски службеник уступити грађанину само уколико то грађанин који је дао обавештење захтева. Службене белешке сачињене у вези обављеног информативног разговора са грађанима остају у спису предмета до завршетка истраге. Завршетком истраге, мисија тих неформалних обавештења је испуњена и више не постоји ни један разлог за њихово даље задржавање у спису. Као што је речено, она не могу послужити као доказ на коме би се заснивала судска одлука, јер је прикупљена на један неформалан начин. Међутим, да би се избегао и посредан (свестан или несвестан), утицај тих обавештења на одлуке судећег суда, предвиђена је и једна превентивна мера. Она се огледа у дужности судије за претходни поступак да по завршетку истраге донесе решења о издвајању тих обавештења из списка.¹³

Прикупљање обавештења представља комплексну оперативну радњу и од полиције се очекује тактично и методично поступање у примени научних метода криминалистике у контакту са грађанима у којем ће грађани добровољно уступити полицији сазнања са којима располажу. Криминалистика је наука која проналази, усавршава и примењује одређене научне или на практичном искуству засноване методе и средства која су најподеснија да се кривично дело открије и разјасни, открије извршилац и обезбеде докази, као и да се спречи извршење планираних кривичних дела.¹⁴ Наука криминалистике бави се применом као и развојем и усавршавањем метода и техника у циљу ефикасног откривања и расветљавања кривичних дела. Криминал се изучава са аспекта изналажења најпогоднијих метода и средстава у његовом сузбијању као и превенцији, на спречавању извршења планираних кривичних дела. Тако су циљеви криминалистике дефинисани у свеобухватном супротстављању криминалу. Динамичан развој криминалистике условио је појаву посебних криминалистичких дисциплина са

13 С. Бркић, Т. Бутарски, *Кривично процесно право II*, Правни факултета у Новом Саду, 2024, 80.

14 Ж. Алексић, М. Шкулић, *Криминалистика*, Универзитет у Београду – Правни факултет, Београд, 2011, 1.

ужим предметом истраживања. Тако јединствену науку криминалистике чине општа и посебна криминалистичка тактика, криминалистичка техника и стратегија. Тактички принципи са универзалном применом у криминалистичком истраживању чине општу, док тактички принципи и методи са применом у одређеној области криминала или откривања и расветљавања одређеног кривичног дела представљају посебни део криминалистичке тактике. Криминалистичка техника применом метода техничких и природних наука бави се питањима откривању и анализе материјалних трагова, док стратегију одређује превентивни карактер у анализи и процени будућих кретања криминалитета у циљу спречавања извршења кривичних дела.¹⁵

Општим криминалистичко-тактичким принципима одређен је начин примене овлашћења на прикупљање обавештења од грађана у криминалистичкој пракси. „Криминалистичка форма“ информативног разговора одређена је кроз поступак припремања и непосредног спровођења информативног разговора. *Пријемна фаза* одређена је комплексним криминалистичким истраживањем у циљу прикупљања свеобухватних сазнања о саговорнику као и кривичном делу које представља предмет криминалистичко-оперативног рада. С тога је припремна фаза неопходан услов ефикасног спровођења информативног разговора. Сам *шок разговора* одређен је уводом као неформалном комуникацијом, упознавањем и представљањем саговорнику у стварању „повољних услова“ у спровођења информативног разговора. „Слободно излагање“ представља изношење сазнања грађанина у слободној форми тако да полицијски службеник не прекида саговорника, након чега у фази „реплике“ поставља питања саговорнику на разјашњењу нејасних и сементално спорних делова исказа.¹⁶ Потребно је имати у виду да није реч о императивној процесној форми, већ одређеном традиционалном оквиру криминалистичког поступања које може имати индивидуални израз и одступања од општег оквира примењених тактичких принципа.

Прикупљање обавештења од грађана, кроз изложене криминалистичко-тактичке принципе у примени одредбе члана 288. ЗКП-а спроводи се иницијативом полицијских службеника или по захтеву јавног тужиоца у прикупљању обавештења од грађана оштећених кривичним делом, очевидаца кривичних дела, подносиоца кривичних пријава, као и других лица која имају одређена непосредна или посредна сазнања и информације о кривичном делу и учиниоцу. Реч је о прикупљању обавештења која не захтевају посебне оперативне услове и нису повезани са одређеним безбедносним ризицима, те не захтевају одређен, посебан степен конспиративности и безбедоносне заштите лица. Полицијски службеници прикупљање обавештења од грађана примењују, по правилу, у службеним просторијама Министарства унутрашњих послова Републике Србије.

15 Видети: М. Шкулић, *op.cit.*, 13–24.

16 Видети: М. Жарковић, *Криминалистичка тактика, Друго, измењено и допуњено издање*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2010, 111–120.

2.2. Прикупљање обавештења у примени одредбе члана 91. Закона о полицији

Полицијски послови, као део унутрашњих послова у надлежности полиције, обављају се у циљу остваривања безбедносне заштите живота, права и слобода грађана, заштите имовине, као и подршке владавини права (чл. 30. ст. 1. и 2. ЗОП). Јединствена област рада полиције, ценећи уже дефинисане циљеве на заштити и обезбеђењу права грађана, систематизују се у посебне области рада Министарства унутрашњих послова. Тако полицијски послови на супротстављању криминалу представљају област посебних надлежности у јединственој структури полицијских послова.¹⁷ Реч је о пословима превенције криминала и унапређењу безбедности у заједници, откривање и расветљавање кривичних дела, обезбеђење доказа, њихова анализа, криминалистичко-форензичко вештачење употребом савремених форензичких метода и евиденција и откривање имовине проистекле из кривичног дела, откривање и хапшење учинилаца кривичних дела и других лица за којима се трага и привођење надлежним органима (чл. 30. ст. 3. тач. 1, 2. и 4. ЗОП). С тога се именовани полицијски послови на супротстављању криминалу могу систематизовати као превентивне и репресивне делатности.

Откривање и расветљавање кривичних дела, проналажење и хапшење учинилаца, обезбеђење доказа, њихова анализа и вештачење представљају област репресивних полицијских послова на сузбијању криминала и истовремено ЗКП-ом установљене изворне дужности полиције у откривачкој делатности предистражног поступка. Тако да репресивне послове полиције на сузбијању криминала нормиране ЗОП-ом и изворне надлежности полиције у делатности откривања, расветљавања и доказивања кривичних дела из ЗКП-а одређује јединство садржаја установљених дужности.

17 Полицијски послови у смислу Закона о полицији су: превенција криминала и унапређење безбедности у заједници; откривање и расветљавање кривичних дела, обезбеђење доказа, њихова анализа, криминалистичко форензичко вештачење употребом савремених форензичких метода и евиденција и откривање имовине проистекле из кривичног дела; откривање и расветљавање прекршаја и привредних преступа; откривање и хапшење учинилаца кривичних дела, прекршаја и других лица за којима се трага и привођење надлежним органима; одржавање јавног реда и мира и спречавање насиља на спортским приредбама, пружање помоћи у извршењима у складу са законом; регулисање, контрола, пружање помоћи и надзор у саобраћају на путевима и други послови из прописа о безбедности саобраћаја; обезбеђење одређених јавних скупова, личности, објеката и простора; безбедносна заштита одређених личности и објеката; контрола државне границе, послови у вези са кретањем и боравком странаца, послови азила, прекограничног криминала, ирегуларних миграција и реадмисије; извршавање послова утврђених прописима о оружју, приватном обезбеђењу и детективској делатности; безбедносна заштита Министарства; извршавање других полицијских послова и задатака утврђених законом и подзаконским актом Министарства донетим на основу овлашћења и закона (чл. 30. ЗОП).

Полицијске послове, па тако и полицијске послове на сузбијању криминалитета, обављају полицијски службеници у статусу овлашћеног службеног лица¹⁸ применом полицијских мера и радњи, као и посебних полицијских овлашћења.

Законом о полицији предвиђено је укупно 13 полицијских мера и радњи¹⁹ са применом у вршењу полицијских послова. У спровођењу мера и радњи нису предвиђени посебни услови, с тим да је начин примене неких мера или радњи ближе уређен подзаконском правном регулативом.²⁰

Одредбом члана 64. Закона о полицији прописана су полицијска овлашћења које полицијски службеници у статусу овлашћеног службеног лица примењују у полицијским пословима па тако и прикупљање обавештења (чл. 60. ст. 1. тач. 6. ЗОП). Законом је предвиђено 15 именованих полицијских овлашћења, с тим да је посебном одредбом установљен правни основ у примени других овлашћења предвиђених законом.²¹ Кад је реч о полицијским пословима на сузбијању криминалитета одредба ЗОП-а упућује на примену полицијских овлашћења ЗКП-а, као и других закона којим је уређена област сузбијања криминала.²² Прикупљање обавештења нормирано

18 Полицијски послови повезани су са бројним ризицима и опасностима тако да полицијске послове обављају полицијски службеници који имају статус овлашћеног службеног лица. Полицијским службеницима у статусу овлашћеног службеног лица Министарство унутрашњих послова издаје службену значку и легитимацију којима се овлашћена службена лица Министарства унутрашњих послова Републике Србије идентификују у вршењу полицијских послова (чл. 37. ст. 2. ЗОП). Овлашћена службена лица имају дужност и право да носе слжбено оружје и муницију, те употребљавају средатва принуде у складу са законом (чл. 36. ст. 1. и 2. ЗОП).

19 Заштита оштећених кривичним делом и других лица; заштита података о идентитету; полицијско опажање, опсервирање; посебне мере за обезбеђење јавног реда; снимање на јавним местима; полицијска помоћ у извршењима и поступцима вансудског намирања; полиграфско испитивање; пријем пријава о учињеним кривичном делу у прекршају; трагање за лицима и предметима; мере циљане потраге; мере на отклањању непосредне опасности; криминалистичко форензичка регистрација, узимање других узорака и криминалистичко форензичка вештачења и анализе и; јавно расписивање награде (чл. 47. ЗОП).

20 Правилник о начину спровођења и методологији примене полиграфског испитивања, *Сл. гласник РС*, бр. 36/2017 и други.

21 Упозорење и наређење; провера и утврђивање идентитета лица и идентификација предмета; позивање; довођење; задржавање лица и привремено ограничење слободе кретања; прикупљање обавештења; привремено одузимање предмета; преглед простора, објеката, документације и контрадиверзиони преглед; заустављање и прегледање лица предмета и саобраћајних средстава; обезбеђење и преглед места догађаја; употреба туђег саобраћајног средства и средства везе; утврђивање присуства алкохола или психоактивних супстанци; вршење безбедности провера; пријем нађених ствари; употреба средстава принуде и друга овлашћења предвиђена законом (чл. 64. ЗОП).

22 Закон о организацији и и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције, *Сл. гласник РС*, бр. 94/2016, 87/2018 - др.закон и 10/2023, и други.

ЗОП-ом има примену у вршењу полицијских као и административних послова из надлежности Министарства унутрашњих послова. У полицијским пословима на супротстављању криминалитету примењује се у превентивној и репресивној делатности.

Полицијски службеник може прикупљати обавештења, податке и информације од лица у циљу спречавања, откривања и расветљавања кривичних дела или прекршаја и њихових учинилаца или за обављање других полицијских послова у складу са законом (чл. 91. ст. 1. ЗОП). Грађанин није дужан да пружи тражено обавештење, осим ако би тиме учинио кривично дело, на шта је полицијски службеник дужан да га упозори (чл. 91. ст. 2. ЗОП). Прикупљање обавештења засновано је на принципу добровољности осим кад је реч о пропуштању дужне радње инкриминисане Кривичним закоником као кривично дело. Кривичним Закоником Републике Србије²³ прописана су кривична дела Непријављивање припремања кривичног дела (чл. 331. КЗ РС) и Непријављивање кривичног дела и учиниоца (чл. 332. КЗ РС), којима су инкриминисане одређене радње непријављивање кривичног дела и учиниоца.

Предмет прикупљања обавештења представљају обавештења, подаци као „носиоци“ чињеница од значаја за рад полиције, као и информације. Полиција у обављању полицијских послова примењује полицијско обавештајни модел (ПОМ)²⁴ као начин управљања полицијским пословима, заснован на обавештајним информацијама. Криминалистичко-обавештајна информација је скуп прикупљених процењених, обрађених и анализираних података који представљају основ за доношење одлука у обављању полицијских послова (чл. 34. ст. 3 ЗОП). Оперативне информације представљају специфичан вид обавештења, по правилу, прибављених од грађана са применом у обављању полицијских послова. Оперативна информација прибављена у криминалистичко-оперативном раду представља оперативно сазнање о кривичном делу или учиноцу које се методологијом ПОМ-а обрађује и региструје као конкретна обавештајна информација и основ у доношењу одлука у управљању полицијским пословима. Оперативне информације прикупљају се из бројних и хетерогених извора као и непосредним радом полиције.²⁵ Посебно значајне оперативне информације

23 Кривични законик Републике Србије – КЗ РС, *Сл. гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019.

24 Полицијско обавештајни модел (*Intelligence Led Policing – ILP*) спроводи се кроз криминалистичко-обавештајни процес у три међусобно повезана и условљена посебна сегмента: послови руковођења и управљања, криминалистичко-обавештајни послови и планирани оперативно-полицијски послови. Полазну основу чине прикупљена сазнања информације које се у процесу криминалистичко-аналитичке обраде дефинишу као информације и основ у примени мера и радњи, одређивању приоритета односно остваривање функције руковођења и управљања. Полицијско-обавештајни модел, Приручник, *Министарство унутрашњих послова Републике Србије*, издање ISBN 978-86-83397-22-8, Београд, 2016.

25 Професор Шкулић констатује да су информације о кривичном делу основни услов у спровођењу криминалистичких активности полиције и јавног тужиоца. Као основне изворе сазнања о кривичном делу наводи: 1) пријаве, 2) јавно поговарање

полиција прибавља непосредним контактом са најширим кругом грађана, као и у раду са полицијским оперативним везама информаторима. Информатори су лица која успостављају добровољно сараднички однос са полицијском службеником, те самостално или уз смернице полицијског службеника прикупљају и достављају оперативне информације полицији. Службене белешке сачињене у вези прикупљених оперативних сазнања евидентирају се у виду оперативних информација, оперативних и аналитичких извештаја у зависности од степена конкретности прибављеног оперативног сазнања. Поступак евидентирања, обраде и чување оперативних података уређен је Законом о евиденцијама и обради података у области унутрашњих послова.²⁶

Услови и начин примене полицијских овлашћења ближе је уређен Правилником о полицијским овлашћењима.²⁷ Полицијски службеник прикупља обавештења по сопственој иницијативи или по захтеву надлежног органа (чл. 41. ст. 1. Правилник о полицијским овлашћењима). Правилником су посебно уређена питања места, простора и објекта обављања информативног разговора. Прикупљања обавештења спроводи се обављањем информативног разговора са лицем на његовој адреси становања, на радним месту, на другом погодном месту или у службеним просторијама (чл. 41. ст. 2. Правилник о полицијским овлашћењима). О примењеном овлашћењу полицијски службеник сачињава службену белешку, а кад је реч о полицијском поступању које је наложено од стране надлежног органа у кривичном поступку, службену белешку о обавештењу применом од грађана.

3. ПРИКУПЉАЊЕ ОБАВЕШТЕЊА ОД ГРАЂАНА У КРИМИНАЛИСТИЧКОЈ ПРАКСИ НА ОТКРИВАЊУ И РАСВЕТЉАВАЊУ КРИВИЧНИХ ДЕЛА

Криминалистичко-оперативни рад у спровођењу овлашћења на прикупљање обавештења од грађана представља захтевну оперативну делатност

(„глас“) о извршеном кривичном делу, 3) само кривично дело „по себи“, када се ради о флагрантном кривичном делу; 4) информације које „круже“ по „друштвеним мрежама“, 5) подаци садржани у извештавању средстава јавног информисања, 6) сазнања која произилазе из полицијске криминалистичко-обавештајне делатности, и других непосредно реализованих активности полиције, 7) информације добијене од узбуњивача, као и 8) информације добијене на темељу међународне сарадње (М. Шкулић, *op. cit.*, 43). Професор Водинелић са становишта тактике откривања и њиховог постојања, изворе оперативних сазнања одређује у две основне групе. Прву групу представљају кривична дела чије последице су очигледне док се у другу групу убрајају широј јавности непозната кривична дела „за чије постојање се уопште не зна, па чак и не сумња“ (В. Водинелић, *Криминалистика*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1996, 43).

26 Закон о евиденцијама и обради података у области унутрашњих послова, *Сл. гласник РС*, бр. 24/2018.

27 Правилник о полицијским овлашћењима, *Сл. гласник РС*, бр. 41/2019 и 93/2022.

у остваривању циљева на откривању и расветљавању кривичних дела. Уз неопходна знања из области криминалистике и криминалне психологије, те одговарајуће искуство, неопходан је и креативан приступ будући да се овлашћење примењује у најширим структурама грађана који по неком основу располажу одређеним видом сазнања о кривичном делу и учиниоцу. Реч је о тактичном приступу ценећи индивидуалне карактеристике грађанина - саговорника и циљеве оперативног рада на откривању, расветљавању и доказивању кривичних дела. Ефикасна примена захтева сложен поступак припремања информативног разговора и стварање услова у спровођењу овлашћења у криминалистичкој пракси. Будући да је овлашћење на прикупљање обавештења од грађана нормирано Законом о кривичном поступку, као и Законом о полицији, у обезбеђењу законите и ефикасне примени овлашћења у криминалистичкој пракси, потребно је имати у виду одређене чињенице.

Законик о кривичном поступку представља општи и системским закон којим су уређени кривични и предистражни поступак у делатностима пријављивања и откривања кривичних дела. Прикупљање обавештења од грађана законом је предвиђено као изворно овлашћење полиције оперативног карактера у репресивној делатности на откривању и расветљавању кривичних дела. Законом нормирана оперативна овлашћења полиције примењују се у предистражном поступку на откривању и расветљавању кривичних дела, ако постоји основ сумње да је извршено кривично дело за које се гони по службеној дужности. Такође, Законом о кривичном поступку нормирана су именована оперативна овлашћења док је општом одредбом предвиђена примена „других потребних мера и радњи“. С тога је истовремено нормиран правни основ у примени других оперативних радњи које нису експлицитно предвиђене Законом о кривичном поступку.

Упоређујући нормативна решења Закона о кривичном поступку и Закона о полицији у погледу полицијског овлашћења на прикупљање обавештења, могу се констатовати одређене специфичности решења Закона о полицији, пре свега у погледу опсега и области примене овлашћења. Прикупљање обавештења примењује се у обављању полицијских послова на сузбијању криминалитета као и других полицијских послова установљених Законом о полицији. Кад је реч о полицијским пословима на супротстављању криминалитету прикупљање обавештења примењује се у полицијској делатности репресивног, као и превентивног карактера. Посебно је значајна примена полицијских овлашћења, па тако и овлашћења на прикупљање обавештења, у оперативној делатности на откривању индиција и општих сазнања у поступку конституисања основа сумње о извршеном кривичном делу за које се гоњење предузима по службеној дужности. Премда је ова обавеза експлицитно предвиђена у примени полицијске радње Полицијског одељења, опсервација (чл. 50. ЗОП)²⁸ ценећи изворне надлежности и прописане

28 Ради провере добијених обавештења и формирања предлога, надлежним органима за које су овлашћени законом, полицијски службеници могу, пре постојања

дужности полиције на заштити друштва од криминала полицијска овлашћења универзално се примењују у полицијској делатности на откривању сазнања о постојању основа сумње о извршеном кривичном делу и учиниоцу кривичног дела. По природи ствари, расветљавању кривичних дела претходи њихово откривање, за шта је такође позвана полиција. Да би обавила ту своју мисију, она мора константно трагати за основима суње. Другим речима, и пре него што се стекне услов основа сумње, постоји обавеза полицијских службеника да се самоиницијативно о њима информишу. Први њихов покретач је тзв. општа сумња у процесу полицијског опсервирања.²⁹ У остваривању непосредних дужности полиције на супротстављању и заштити друштва од криминала полиција примењује мере и радње, као и посебна полицијска овлашћења, не само када постоји основ сумње о извршеном кривичном делу за које се гоњење предузима по службеној дужности, већ и у полицијској делатности на прибављању општих сазнања и индиција из којих ће у поступку оперативног рада проистећи основ сумње о извршеном кривичном делу и учиниоцу кривичног дела. Значајно је напоменути и Правилник о полицијским овлашћењима којим су ближе уређена питања услова и начина примене полицијских овлашћења посебно у делу ближег одређења простора, места и објекта обављања информативног разговора.

Нормативно одређење Закона о полицији значајно са аспекта свеобухватног супротстављања криминалу у превентивној и репресивној делатности, као и у оперативном раду на конституисању основа сумње о извршеном кривичном делу за које се гони по службеној дужности. Истовремено одредбе Закон о полицији у делу примене полицијских овлашћења у полицијским пословима на сузбијању криминалитета морају бити усаглашене са Закоником о кривичном поступку, будући да полицијска овлашћења у обављању полицијских послова сузбијања криминалитета, представљају *de facto* оперативне радње на откривању и расветљавању кривичних дела. Општи правни основ њихове примене у оперативној делатности предистражног поступка установљен је одредбом Законика о кривичном поступку којом је нормирана примена других мера и радњи поред оперативних овлашћења установљених закоником.

Законик о кривичног поступку не искључује синхронизовану примену Закона о полицији па тако и у односу на прилагођену примене одредбе члана 288. ЗКП-а у посебним криминалистичко-оперативним делатностима. У криминалистичко-оперативном раду на откривању, расветљавању и доказивању кривичних дела изузетно се овлашћење на прикупљање обавештења примењује уз одређена одступања у односу на одредбе члана 288.

основа сумње да је извршено кривично дело или прекршај, путем полицијског непосредног опажања, опсервирања да прикупљају обавештења и податке од користи за утврђивање да ли су се стекли основи сумње да је извршено кривично дело или прелшај (чл. 50 ст. 1. ЗОП).

29 С. Бркић, Т. Бугарски, *op.cit.*, 76–77.

ЗКП-а. Одступање од одредбе односи се на питања која нису круцијалног значаја, као и у делу непосредне примене норми Закона о полицији и Правилника о полицијским овлашћењима у погледу питања која нису посебно уређена Законом о кривичном поступку. Реч је о прилагођеној примени овлашћења у оперативној полицијској делатности конспиративног карактера на прибављању оперативних информација. Полицијски службеници у непосредној примени Закона о полицији прибављају обавештења, податке и информације у циљу спречавања, откривања и расветљавања кривичних дела. Начин примене овлашћења прописан је Правилником о полицијским овлашћењима, па је тако предвиђено да полицијски службеници овлашћење на прикупљању обавештења спроводе обављањем разговора на адреси становања, радном месту, на другом погодном месту или у службеним просторијама (чл. 42. Правилником о полицијским овлашћењима). Прибављање оперативних сазнања и информација, спроводи се уз одређене специфичности у прилагођеној примени оперативне радње прикупљање обавештења од грађана. Реч је о изостанку писмене форме позива, времену и месту прикупљања обавештења, које по правилу у другим околностима представљају службене просторије Министарства унутрашњих послова кад је реч о општој примени одредбе Закона о кривичном поступку. На овај начин непосредно се примењују одредбе Правилника о полицијским овлашћењима у погледу питања која нису законом уређена и коригује се одредба ЗКП-а у погледу писмене форме позива. Премда је у ширем смислу реч о примени оперативног овлашћења на прикупљање обавештења од грађана, овај вид оперативног рада полиције истовремено представља и посебну полицијску делатности у откривању и расветљавању кривичних дела. Реч је о делатности полиције у раду са оперативним везама (информаторима). Прикупљање информација у раду са оперативним везама спроводи се на простору или објекту који обезбеђује конспиративност и тајни карактер контакта, по правилу ван редовног редовног радног времена. Контакт полиције са оперативним везама и другим грађанима који захтевају конспиративност у достављању оперативних сазнања ради заштите безбедности и избегавања стигматизације у друштвеној средини као „полицијских доушника“, нужно се одвија у прилагођеној форми овлашћења. Прилагођена форма у датим околностима представља законит начин спровођења овлашћења на прикупљање обавештења, будући да је реч о оперативној радњи чија примена захтева креативан приступ у законом предвиђеним оквирима. Изложени принцип „криминалистичке форме“ у обављању разговора, такође се прилагођава саговорнику и садржају информативног разговора. Тако слободно излагање и реплика имају мање „формалан“ карактер и одвијају се у форми слободног разговора. Полицијски службеник са оперативном везом успоставља коректан али професионалан однос. Успостављање и одржавање оперативних веза неопходно је поверити полицијским службеницима са одређеним професионалним компетенцијама, знањем и искуством као и вештинама социјалне комуникације.

Полицијски службеник треба да доминантно припада криминалисти типа *саговорник* са израженим комуникативним способностима и вољом за рад са људима.³⁰ Истовремено није дозвољено одступање од других одредби којима је уређено овлашћење на прикупљању обавештења од грађана, посебно у делу забране принудног прикупљања обавештења, које представља темељни принцип оперативног рада полиције у контакту са грађанима.

С тога, нормативни оквир у примени овлашћења на прикупљање обавештења од грађана уређен Законом о кривичном поступку, као системским законом и функционалним одредбама Закона о полицији представља свеобухватан и комплементаран правни оквир полицијске, оперативне делатности на супротстављању криминалу.

4. ЗАКЉУЧАК

Прикупљање обавештења од грађана представља оперативно, непроцесно овлашћење полиције на откривању и расветљавању кривичних дела које се универзално и готово извесно примењује у криминалистичко-оперативном раду. Обавештења прибављена у непосредном контакту са грађанима, незаобилазан су извор сазнања и информација које се не могу обезбедити или компензовати применом других оперативних радњи. Посебном одредбом Законика о кривичном поступку, као системског закона којим је уређен кривични и предистражни поступак, нормирано је овлашћење на прикупљању обавештења од грађана као посебно репресивно овлашћење полиције са применом у вршењу полицијских послова на расветљавању и откривању кривичних дела за које се гони по службеној дужности. Такође, Законом о полицији прикупљање обавештења предвиђено је као посебно полицијско овлашћење са применом у обављању полицијских послова. Начин примене полицијских овлашћења нормираних Законом о полицији ближе је уређен Правилником о полицијским овлашћењима. Прикупљање обавештења нормирано Законом о полицији примењује се у широј области полицијских послова па тако у превентивним и репресивним полицијским пословима на супротстављању криминалитету као и у делатности откривања индиција и сазнања у конституисању основа сумње о извршеном кривичном делу за које се гоњење предузима по службеној дужности.

С тога нормативни оквир у примени овлашћења на прикупљање обавештења од грађана уређен Законом о кривичном поступку као системским и функционалним одредбама Закона о полицији представа свеобухватан и комплементаран правни оквир оперативне „делатности на супротстављању криминалу“.

30 На основу израђених тзв. професиограма – скупова својстава потребних за решавање одређених криминалистичких задатака криминалисти се могу према својим карактеристичним особинама и способностима поделити на категорије: 1. организатор, 2. мислилац, 3. саговорник, 4. трагач и 5. социолог. Видети: М. Шкулић, *op. cit.*, 42–43.

Спровођење овлашћења у криминалистичкој пракси утемељено је на непосредној примени одредбе Законика о кривичном поступку која се у одређеним условима прилагођава потребама посебних оперативних делатности. Реч је о одређеном одступању од одредбе члана 288. ЗКП-а које није круцијалног значаја, као и непосредној примени норми Закона о полицији и Правилника о полицијским овлашћењима, у погледу питања која нису посебно уређена законом. Давање предности одредби Закона о полицији у односу на Законик о кривичном поступку засновано је на криминалистичко-тактичким принципима оперативног рада у спровођењу посебних полицијских делатности конспиративног карактера у остваривању циљева заштите безбедности грађана. Будући да није реч о процесном већ оперативном овлашћењу, прилагођена примена одредбе Законика о кривичном поступку заснована је на легалним циљевима одређеним потребом за креативним, оперативним радом на откривању и расветљавању кривичних дела. Одступање од других одредби којима је нормирано овлашћење на прикупљању обавештења од грађана није дозвољено, посебно у делу забране принудног прикупљања обавештења, те општих одредби Законика о кривичном поступку и начела кривично процесног права.

ЛИТЕРАТУРА

- Алексић Ж., Шкулић М., *Криминалистика*, Универзитет у Београду – Правни факултет, Београд, 2011.
- Бркић С., Бугарски Т., *Кривично процесно право II*, Правни факултета у Новом Саду, 2024.
- Бугарски Т., *Доказне радње у кривичном процесу*, Друго измењено издање, Правни факултет Нови Сад, 2014.
- Бугарски (Лукић) Т., „Нова овлашћења јавног тужиоца у предкривичном поступку према ЗКП-у“, *Зборник радова правног факултета Нови Сад*, бр. 3, Нови Сад, 2004.
- Водинелић В., *Криминалистика*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1996.
- Жарковић М., *Криминалистичка тактика*, Друго, измењено и допуњено издање, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2010.
- Илић, Г. П. et.al., *Коментар Законика о кривичном процесу*, Десето измењено и допуњено издање, ЈП Службени гласник, Београд, 2018.
- Шкулић М., *Кривично процесно право*, Осмо измењено и допуњено издање, Правни факултет Универзитета, Центар за издаваштво и информисање, Београд, 2015.
- Шкулић М., *Криминалистика*, Универзитет у Београду – Правни факултет, Београд, 2022.
- Шкулић М., „Специјалне истражне технике у функцији сузбијања организованог криминалитета“, *Друштвени аспекти организованог криминала*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2011.

ПРАВНИ ПРОПИСИ

Законик о кривичном поступку, *Сл. гласник РС*, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021-одлука УС и 62/2021-одлука УС.

Кривични законик Републике Србије, *Сл. гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019.

Закон о полицији, *Сл. гласник РС*, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018.

Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције, *Сл. гласник РС*, бр. 94/2016, 87/2018 - др.закон и 10/2023.

Закон о евиденцијама и обради података у области унутрашњих послова, *Сл. гласник РС*, бр. 24/2018.

Правилник о полицијским овлашћењима, *Сл. гласник РС*, бр. 41/2019 и 93/2022.

Правилник о начину спровођења и методологији примене полиграфског испитивања, *Сл. гласник РС*, бр. 36/2017.

ОСТАЛИ ИЗВОРИ

Полицијско-обавештајни модел, Приручник, *Министарство унутрашњих послова Републике Србије*, издање ISBN 978-86-83397-22-8, Београд, 2016.

Saša Dmitrašinović*

GATHERING INFORMATION FROM CITIZENS IN CRIMINALISTIC – OPERATIVE WORK ON DETECTING AND CLARIFYING CRIMINAL OFFENSES

Summary

The complex activity of detecting and clarifying criminal offenses in the pre-investigation procedure primarily falls under the jurisdiction of the police and the public prosecutor. It involves synthesized activities aimed at uncovering previously unknown criminal offenses, clarifying circumstances of previously discovered offenses or those with known perpetrators, as well as procedural actions related to the collecting and securing of evidence.

* Master of Laws, Ph.D. Student at the Faculty of Law, University of Novi Sad, sadmiso65@gmail.com.

In fulfilling their primary duties of detection, clarification, and proving of criminal offenses, the police use operative, evidentiary, and special measures. Criminalistic-operative actions do not have evidentiary value and they represent non-procedural police authorizations used to clarify the circumstances of committed criminal acts. Despite their non-evidentiary character, they are especially important in the process of clarifying the circumstances of committed crimes and gathering information that is of interest for successfully operating criminal proceedings. Gathering information from the citizens is an operative-tactical activity that is necessarily applied in operative work on detecting and clarifying criminal offenses. This paper discusses the complex issue of the criminal procedural aspect of applying operative authorizations in gathering information within criminalistic practice, through a comparative review of the normative solutions provided by the Law on Criminal Procedure and the Law on Police.

Keywords: gathering information, pre-investigation procedure, detecting criminal offenses, Law on Criminal Procedure, Law on Police.